

Josip Vrandečić, Zadarski nadbiskup Minuccio Minucci i njegova jadranska misija, Zagreb; Split: Leykam International; Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta u Sveučilišta u Splitu, 2017, 383 stranica

Minuccio Minucci (1551. – 1604) znamenita je osoba crkvene povijesti koja pripada najužemem krugu pokoncilskih obnovitelja u vremenu od pape Grgura XIII. (1572. – 1585.) do pape Klementa VIII. (1592. – 1605.). Suradivao je s vodećim papinskim diplomatima zaduženim za Njemačku, djelovao kao tajnik Njemačke kongregacije i Odjela Državnoga tajništva za Njemačku i Istok, sukreirao crkvenu politiku u dijelu srednje i istočne Europe, koja se tijekom katoličke obnove i habsburško-osmanskoga Dugoga rata (1593. – 1606.) našla u središtu zanimanja. Za našu je crkvenu povijest važno Minuccijevo djelovanje na časti zadarskoga nadbiskupa (1595. – 1602.), a u historiografiji je poznato njegovo djelo o senjskim uskocima.

U istraživanju je uporabljena brojna relevantna literatura i arhivsko gradivo iz niza inozemnih pismohrana (iz Vatikana, Venecije, Parme, Modene, Münchena, Beča i iz drugih) među kojima možemo izdvojiti gradivo pohranjeno u Njemačkome povijesnom institutu u Rimu (*Codici Minucciani*) u sklopu kojega je sadržana opsežna Minuccijeva prepiska i izvješća.

Knjiga započinje *Sadržajem* (5-7), *Zahvalama* (9) i *Uvodom* (11-16) u kojemu autor donosi svojevrsni pregledni sažetak Minuccijeva djelovanja, ukazuje na korištene izvore te iznosi osnovne problematske teme na koje je istraživanje bilo fokusirano. Prvo poglavlje (*Djetinjstvo u Serravallama*, 17-27) obrađuje Minuccijeve najranije životne godine, odrastanje u gradiću Serravalle (danas Vittorio Veneto), smještenome na području mletačke terraferme u planinskome podnožju na granici Alpa i Sredozemlja. U poglavlju se

govori i o Minuccijevu obiteljskom podrijetlu (dio lokalne vijećničke elite) te se bilježi njegovo školovanje na Sveučilištu u Padovi gdje je 1573. doktorirao iz crkvenoga i civilnoga prava. *Na alpskim vratima* (29-45) naslov je poglavlja u kojemu se obrađuje Minuccijev ulazak u svijet crkvene diplomacije kada stupa u službu tridentskoga biskupa i kardinala Ludovica Madruzzo, sudjeluje na zasjedanju papinskoga konzistorija (1582.), a u svezi vijesti da je kölnski nadbiskup otpao od Katoličke crkve. Na ovo se poglavlje, vezano uz Minuccijev pogled na prilike u Kölnu, nastavlja cjelina *U bitki za Rajnu* (47-61). Potom se obrađuje Minuccijev boravak u Španjolskoj (*Krv i znoj Kastilje*, 63-75) gdje je djelovao s ciljem uvjeravanja kralja Filipa II. za poduzimanje intervencije u Njemačkoj i Nizozemskoj, a u svezi snaženja protestantizma u tim dijelovima Europe. Tijekom toga boravka načinio je i raspravu o Iberijske poluotoku i njegovu stanovništvu.

Kroz poglavlje naslovljeno *Na dvoru Wittelsbacha* (77-88) pratimo njegov povratak u München, imenovanje za prvoga savjetnika u Bavarskome dvorskom vijeću, službovanje kod trojice vojvoda, brojne misije od Venecije do Njemačke te naposljetku čin zaređenja 1587. godine. Tragom sačuvanih izvješća autor potom donosi podatke o Minucciju kao *Bavarskom poslaniku u Rimu* (89-101), ukazuje na njegova izvješća papi Sikstu V. te nastavak angažmana u svezi vjerskih borbi u Njemačkoj. *U Državnom tajništvu* (103-133) pri Svetoj Stolici Minucci je kao vrsni poznavatelj prilika bio zadužen za reforme Njemačke kongregacije, a u dio njegovih svestranih poslova spadalo je i rješavanje prijepora između Mlečana i Austrijanaca te problem uskoka i slobodne plovidbe Jadranom. Iz toga vremena (1593.) potječe i njegovo memorijal o stanju na hrvatskoj granici.

Za našu su povijest osobito važne cjeline koje se odnose na Minuccijevu ulogu kao zadarskoga nadbiskupa (*Dolazak u Zadar*, 135-210; *U obrani zadarske crkve*, 211-246; *Zadarski izazovi*, 247-279). Kroz brojna pi-

sma i izvješća koja se podrobno raščlanjuju razvidno postaje da je Minuccijeva zadarska epizoda bila obilježena problemima s mletačkim vlastima, konzervativnim stavovima zadarske zajednice, ali i neriješenim stanjem crkvenoga gospodarstva i položajem Zadra u neposrednome ratnom okružju. Minuccijevi pastoralni ciljevi bili su usmjereni u više smjerova, a ponajprije su se odnosili na pokušaj otvaranja dijecezanskoga sjemeništa, sazivanje provincijske sinode kao i na iskorenjivanje disciplinskih prijestupa među klericima i laicima. U ovim poglavljima sadržani su, nadalje, podaci o brojnim nadbiskupovim aktivnostima (vizitacija grada Paga, izvješća i molbe Kuriiji), a ovdje saznajemo i o njegovome sukobu s kanonicima, problemima u svezi s postizanjem neovisnosti zadarske Crkve (uz stalna previranja na relaciji Rim – Mletačka Republika), ali i o Minuccijevu pogledu i odnosu prema islamskome svijetu. Naposljetku, teško opterećen problemima u svojoj nadbiskupiji, načetoga zdravlja, nadbiskup Minucci trajno odlazi iz Zadra 6. studenoga 1602. godine.

Jedno od završnih poglavlja bavi se Minuccijevim djelom *Povijest uskoka* (*Historia degli Vscochi*, 282-303), najpoznatijim djelom ovoga uglednog premeta te se podrobno donosi njegov sadržaj i ukazuje na historiografsku vrijednost. U završnome dijelu knjige (*Ponovno na Dvoru*, 305-321) autor prati završne godine Minuccijeva života i djelovanja, posebice boravak u Njemačkoj i posljednje misije. Preminuo je u Münchenu u noći 7. ožujka 1604. i pokopan je u kapeli Sv. Andrije u isusovačkoj crkvi Sv. Mihovila u istome gradu. U epitafu na grobu uklesano je da je služio kao zadarski nadbiskup, da je bio tajnik dvojice papa i savjetnik bavarskih vojvoda. U Zadru je Minuccija naslijedio nadbiskup Viktor Ragazzoni (1604. – 1615.), koji se, kao i ostali mletački biskupi, prilagodio protucrkvenoj državnoj politici za vrijeme Interdikta. Stoga je Minuccijev otpor na pokoncilskoj liniji predstavljao kratku epizodu koja se njegovim odlaskom ugasila.

Na kraju knjige sadržani su sažeci na talijanskom, njemačkom i engleskom jeziku (323-338), *Popis uporabljanih izvora i literature* (341-352), *Kazalo imena* (353-367) te *Kazalo zemljopisnih imena* (369-383).

Knjiga Josipa Vrandečića, zasnovana na pomnome iščitavanju i raščlambi arhivskoga gradiva, uistinu je zaokružena monografija u kojoj se doslovno prate sve životne etape prelata Minuccija Minuccija. Diplomatske misije od Rima i Venecije do Njemačke, djelovanje na nadbiskupskome tronu u Zadru i tamošnja pregnuća, procjepi između lokalnih sredina, moćnih država te aktualni politički i vjerski odnosi diljem Europe, zorno se opažaju raščlambom ovdje detaljno predstavljenoga i u tekst pretočenoga arhivskoga gradiva. Stoga će ova knjiga bez ikakve dvojbe biti vrijedan prinos crkvenoj i društvenoj povijesti, ne samo hrvatskoga ranonovovjekovlja, nego će – posebice ako se djelo prevede na neki strani jezik – pridonijeti boljemu poznavanju pojedinih etapa u povijesti Katoličke crkve na europskoj razini.

Lovorka Čoralčić

Kristijan Juran, *Otok Murter u 16. i 17. stoljeću, Murter: Narodna knjižnica i čitaonica Murter; Ogranak Matice hrvatske Murter, 2017, 194 stranica*

Kristijan Juran, profesor na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru, dokazani je višegodišnji istraživač povijesti Murtera, dalmatinskih otoka i grada Šibenika (npr. *Tišnjanska matica krštenih i vjenčanih (1608. – 1638.): O starim tišnjanskim prezimenima i obiteljima*, Šibenik, 2015.; *Stari i novi stanovnici Šibenika i njihovih predgrada u drugoj polovici 17. i početkom 18. stoljeća*, Šibenik, 2017. i dr.), a svoj znanstveni rad zasniva na podrobnome uvidu u izvorno gradivo iz niza arhiva, ponajprije onih u Zadru i Šibeniku.